

Et teaterår med døden lige i hælene

Teaterredaktør Anne Middelboe Christensen oplevede mere end 200 forestillinger i 2023. Her er hendes bud på årets 15 bedste forestillinger. Overraskende mange handlede om sorgen og krisen – og døden

SCENEKUNST I 2023 · Anne Middelboe Christensen

Lollikes dødsforestilling

Orfeo
Copenhagen Phil og Sort/Hvid

Instruktøren Christian Lollike lod os møde døden i skikkelse af Madame Nielsen. Hendes knokkelkrop bestod af velarrangerede knogler i truende positioner og lysende hvide øjne inde i en hud, der var bejdset helt sort, som havde den ligget ved siden af Gravballemanden. Madame Nielsens lyriske stemme kunne forvandle sig fra det truende til det opløftende – med ordrer til os tilskuere om at følge dirigentens arme og synge med på sukkesangen over Orfeo. Copenhagen Phil forførte vores ører, og vores øjne blev lokket med ned i underverdenen til dødevaske og poesi. Men måske var det synet af Dødens tunge, der ætsede sig stærkest ind i erindringer. Den kirsebærrøde tunge inde bag de blodrøde læber.

En moderne danseeksplosion

Benched
Uppercut Danseteater, turné, Aveny-T

Fem vilde mandekroppe gik grassat på en bænk. Flyvende, springende, rullende og kravlende. De fem dansere fra Uppercut Danseteater gik helt ud ad tangenten, når de udførte deres subtile dansekamp om pladsen på bænken – og kampen om at få en plads i fællesskabet. De kastede sig rundt både som vovede stuntmen, som cool breakdansere og som oversmidge cirkusartister. Men hele tiden var der en af fyrene, der var udenfor gruppen af habitjakkemænd med store smil. Koreograferet af Stephanie Thomasen, der havde presset mændene ud i overlevelsesbevægelser. Med hænder, der klamrede sig til bænken, som om den var en redningsflåde.

Filosofiforestilling

Arendt – at se i mørke
Off Off/Produktion og Odense Teater, turné, Aveny-T

Hannah Arendts dybe tanker om ondskabens banalitet blev her til begavet, fysisk teater. Dramatikeren Rhea Leman havde skrevet et dragende stykke om filosofien den aften i 1975, hvor hun var i København for at modtage Sonning Prisen. Her var præcise beskrivelser af et Israel præget af dilemmaer i efterkrigstiden – i konfrontation med den

jødiske filosof Hannah Arendt. Ina-Miriam Rosenbaum bar sin krop med jødens evige flugt i kroppen. Hun bandt sine snøresko, og så kastede hun sig over sin rejsekrivemaskine i kampen for retfærdighed. Også for sine nazistiske bøddler, der havde dræbt så mange fra hendes jødiske familie.

En sjofel detektivkabaret

The House of Uhygge
Crazy Christmas Cabaret, Glassalen

I år gik skuespilleren Vivienne McKee på scenen for 40. gang i Crazy Christmas Cabaret og spillede detektiven Bent van Helsingør – med sine ternede knæbukser og sin skønne danske accent bag et rødt skæg og en skjult corsage. Hendes detektivfigur var som en forunderlig giftedrik af elegance og sjofelhed, antydning og overdrivelse. Årets kabarethistorie var en grotesk sammenskrivning af Doktor Jekyll og Dracula, og de gakkede Crazy Christmasperformerere sang og dansede med dødsforagt i Kirsten Brinks detaljelækre kostumer. Gotisk og med et saftigt, transylvanisk vampyrbid – og dragqueen.

Årets nyklassiker

The Dumb Waiter
That Theatre Company, Krudttønden

That Theatre Company brillerede med sin opsætning af Harold Pinters absurde stykke *The Dumb Waiter* (*Køkkenelevatoren*). Teksten er skrevet i 1957, blot fire år efter Samuel Becketts absurde stykke *Mens vi venter på Godot*. Instruktøren Barry McKenna havde et eminent greb om Pinters psykologiske styrkeprøve mellem to lejemordere. Lars Mikkelsen og Ian Burns spillede skummelt makkerpar med så nådesløs minimalisme, at deres bittesmå, psykologiske forskydninger skabte ubehag og uro på tilskuerpladserne. Jo mere tavs Lars Mikkelsen var, desto mere famlede Ian Burns med det slips, han til sidst slet ikke kunne binde. Som meningsløst teater om en død, der altid kan købes.

Rørende maratonskuespil

Arven
Det Kongelige Teater, Skuespilhuset

Otte timer varede denne forestilling om en gruppe bøsser i New York, da aids-epidemi'en hærgede i 1990'erne – og frem til i dag.

Men i Thomas Bendixens kærlighedsfulde iscenesættelse føltes forestillingen ikke et minut for lang. For vi tilskuere følte, at vi blev inviteret helt ind i disse mænds verden. Både de mænd, der var smittet med hiv, og dem, der var bange for at være det. Tæt på deres kærlighedsdrømme og deres daglige kamp mod stigmatisering. Så pyt med, at manuskriptet virkede ret Hollywood-ske-matisk. Her var 13 skuespillere, der gav alt, hvad de havde i sig – med Jens Jørn Spottag som forfattermentor for unge fortællelystne fyre, der kastede sig ud i et liv fyldt med sex og livsglæde. Men også med dødsfrygten i hver eneste flirt.

Stærkeste flygtningeteater

The Wedding
The Theatre of the Women of the Camp og Blaagaard Teater

De kvindelige performere kom direkte fra en teatertrup i en palæstinensisk flygtningelejr i Beirut. Den danske instruktør Jesper Pedersen havde arbejdet sammen med den palæstinensiske instruktør Sophie Barclay Hatem, og forestillingen handlede om en ung kvinde, der drømte om at kunne holde bryllup. Helst en dag med strøm i flygtningelejren... Det var ikke kunst på øverste niveau, men skuespillerne var utroligt charmerende og bevægende. Og tankevækkende. For hvorfor skulle denne unge pige egentlig gifte sig og ønske sig børn, når hendes børn ville ende som flygtninge ligesom hende selv? Mens vi følte med kvindernes desperation inde i teatret, blev andre palæstinensere ude i virkeligheden fanget i bomberegnen i Gaza. Værre end selv det værste tragediateater.

Årets latterforestilling

Vi betaler ikke!
Nørrebro Teater

Tilskueren foran mig beklagede sig over, at jeg grinede for højt! Men denne farce af Dario Fo blev spillet så morsomt, at jeg ikke kunne lade være. Joy-Maria Frederiksen havde iscenesat stykket om dem, der i vrede over de stigende madpriser var begyndt at fylde i indkøbsposerne uden at betale. Thomas Mørks ansigt forvandlede sig i de vildeste grimasser, mens Lone Rødbroe i rollen som hans kone gik på selvtægtsindkøb med løgne nok til at dække hele Nørrebro. Og Mikkel Becker Hilgart tumlede

op ad trapperne som sympatiserende politibetjent, så komikken fik os til at glemme vores egne ubetalte regninger. Det var grotesk samfundssatire til tiden.

En perfekt tv-transformation

90-års fødselsdagen
Odsherred Teater

Bente Eskesens aristokratiske Miss Sophie sad for enden af bordet på Odsherred Teater, akkurat som hun gør det hver eneste nytårsaften, når DR genudsender *90-års fødselsdagen*. Henrik Ipsens tjener James styrtede også omkring på Odsherred Teater og skænkede op i glassene. Men tigersen lå ikke bare stille på gulvet. For tigersen var den unge danser Kasper Bruus, der iført stribet kostume viste rovdyr-tænder og bed tjeneren i benet – og klatrede op på vinloftet for at gøre Miss Sophie tilfreds. En hylende morsom komedie med stunt og revyagtigt vanvid, instrueret af den fysiske teatergruppe Don Gnu. Alt sammen for at hjælpe den nu demente Miss Sophie ind i glemslen – og døden. Med højriskotiming, slapstick og galgenhumor.

Sansemættet vampyrteater

Dracula
Aarhus Teater

Dødsmesse-toner omringede de kvindehalse, som Dracula satte tænderne i. For komponisten Marcus Aurelius Hjelmberg havde skabt en sansemættet komposition i denne spændende fortolkning af vampyrmyten, hvor Den Jyske Operas Kor gled ind og ud af scenen som rædselsvækkende ofre i silhuetter. Her blev den erotiske fascination af vampyren nøglen til forståelsen af den blodige dødsmyte i Martin Lyngbos iscenesættelse – med Anne Plauborg som nysgerrigt kvindeoffer over for Jacob Madsen Kvols som manipulerende grev Dracula. Besættende og med dødsdragningen som livskraft.

Årets vandreforestilling

Den sidste udflugt
Det Olske Orkester, Forsøgsstationen

Den gamle mand i kørestolen var lidt træt. Men han ville gerne vise os sit barndoms

Foto: Emilia Therese

Arendt – at se i mørke

Foto: Jean Hatem

The Wedding

Foto: Emilia Therese

Dracula

Foto: Miklos Szabo

Den sidste udflugt

Foto: Allan Toft

Dødsbo på pløjemarken

Vesterbro. Øyvind Kirchhoff spillede hans snakkesalige hjælper, som skubbede kørestolen ind på Carlsberg og videre over i Søndermarken. Den gamle mand var stille. Han var sådan set bare en dukke. Men undervejs kom vi til at kende hans fortid og hans tanker sådan, at vi faktisk glemte det. Hvem var dukken, og hvem var dukkeføreren? Det udviskedes undervejs. Vi kunne mest af alt mærke, at vi kom til at holde af denne gamle mand. Vi sagde alle sammen ordentligt farvel til ham. For denne vandrepræsentation handlede om at gøre sig klar til døden. Men den handlede også om at værdsætte alt det, vi kan påskønne hos hinanden. Mens tid er.

Sikke et balletbrag

The Dante Project
Den Kongelige Ballet, Gamle Scene

Her kom tilskueren med Den Kongelige Ballet i helvede. *The Dante Project* var en storladet og ambitiøs fortolkning af Dantes *Den Guddommelige Komedie*. Her gik Dante rundt som en søgende digter, først i helvede, så i skærsilden og til sidst i paradiset i koreografien af den engelske koreograf Wayne McGregor. Plottet var ret uforståeligt. Til gengæld var bevægelserne fascinerende. Den Kongelige Ballets dansere trippede og hvirvlede rundt i overnaturligt hurtigt tempo i deres kropsnære, kridtstøvede dragter. Danserne var vildt smidige og sprang op mod hinanden og lod sig bære rundt og rundt i evige cirkelbevægelser mod døden. Med ansigterne i mørke, men de strakte fødder i flammelys – og hvidt dødslys.

Et socialrealistisk teateropråb

Dødsbo på pløjemarken
Aalborg Teater

På Aalborg Teater var døden ikke poetisk eller smuk. Den var akkurat lige så grim og smertebefængt og beskidt, som den også kan være det. For i Henrik Szklanys stykke *Dødsbo på pløjemarken* sad den dødssyge Anita på toppen af en bunke skrald og forsøgte at forklare sine børn, hvordan hun gerne ville have lov til at dø. Marie Knudsen Fogh spillede pensionisten, der sad hjælpeløs med sin svage krop og ventede på sin

sos, mens hun planlagde sit eget dødsoprør mod kommunen og systemet. Tålmodig og overbærende over for sin dysfunktionelle familie, men samtidig lysende som en socialrealistisk aktivist. Anita strålede i sine krav om ærlighed. På en selvvalgt lænestolstur direkte i døden.

Årets teatergys

Skyggernes museum
Basement

Drabets tiltrækningskraft blev til en magnet for tilskueren til *Skyggernes museum* nede i kælderen på Basement på Vesterbro. Mellem rå betolvægge og flakkende stearinlys kom Jokum Rohdes raffinerede mordgåde til live. Kvindemordets besættende vrangforestillinger blev drømt og udlevet af Simon Bennebjergs sitrende og utilregnelige sadist. Alligevel smilede den nøgne prostituerede Nanna Finding Koppel og gik direkte ind i pistollegen med sine cowboystøvler, mens Morten Burians journalistbetragter svedte tran i sin sammenskvattede krop over skrivemaskinen. Her førte alle veje blindt. Direkte ind i det uundgåelige kvindemord – og ned i kælderen til os.

Stærk sorgforestilling

Alting er noget 2.0
Teatret ved Sorte Hest

Sorgen blev sat fri. Sorgen som urkraft, og sorgen som overlevelse. I Maria Vinterbers teaterfortolkning af Naja Marie Aidts digte blev sorgen undersøgt, som var den et fænomen i et laboratorium. Skuespillerne Anette Støvelbæk og Sarah Boberg gik hvidklædte rundt og studerede sorgens ord med eksakt og nænsom udtale af smerteordene, mens de blev krammet musikalsk af en kontrabas. De trak vejret i et fælles åndedrag – på vej mod en dødsaccept, der lå så frygtelig langt ude i horisonten, hvor lyset var gult af sorg. Savnets afmagt var absolut: »Jeg ville gå til verdens ende for dig. Men det var ikke langt nok.«